

Tolcsvai Nagy Gábor: Bevezetés a kognitív nyelvészetbe. Osiris Kiadó, Budapest, 2013, 392 lap

Kogníció, kognitív nyelvten, mentális tér, konstruálás, séma, tartomány, keret, fogalmi integráció – egy-két évtizede vagy akár csak néhány éve ezek és az ezekkel rokon terminusok még az újra nyitott magyar nyelvészek többsége számára is ugyancsak idegenül csengtek. Manapság azonban nyelvészeti folyóiratainkban, konferenciákon és tudományágunk egyéb fórumain az alapvető kognitív nyelvészeti fogalmak, témák már folyamatosan, megkerülhetetlenül jelen vannak, azaz a nyelvészeti tudományos élet mindennapjainak részévé váltak. Köszönhető ez annak, hogy az utóbbi két évtizedben a kognitív nyelvészet gyökeret vert, sőt – ennél a metaforikánál maradva – gazdag lombot hajtott, és termőre fordult a magyar tudományosságban is. Igazságos megemlíteni itt mindjárt azt is, hogy ebben a folyamatban az itt ismertetendő könyv szerzőjének Tolcsvai Nagy Gábornak meghatározó szerepe volt és van.

A *Bevezetés a kognitív nyelvészetbe* című kötet a kognitív nyelvészet fent jelzett dinamikus helyzetéhez – lényegében még igen fiatal, ám látványosan fejlődő, már hatásos eredményeket felmutató, jelentős pozíciókat birtokló paradigma, tudományos diskurzus – adekvát módon igazodó, azaz a jelen állapot, az eredmények mellett a lehetséges irányokat és a fontos, de még válaszokra váró kérdéseket is tárgyaló szintézis. A szerző a kognitív nyelvészet tudománytörténeti pozíciójának megfelelően választotta műfaját is, a bevezetést, amely – ahogyan írja – „más beszédmódot kíván meg, mint a monográfia vagy a tanulmány. A bevezetés egyszerre igényli a megismertetni kívánt tárgyban való legközvetlenebb benneállást, valamint az egésze történő rálátást valamely külső nézőpontból” (9). Tolcsvai Nagy eszerint igyekszik megvalósítani bemutatás és értelmezés együttesének a kettősségét. Az elméleti részeket és a leíró apparátust, a módszertant az eredetihöz a legközelebb álló nyelvészettel igyekszik leírni, az egyes elméleti kijelentéseket és módszertani eljárásokat reflexíven, a vissza- vagy továbbkérdédezhetőség, a vitathatóság szempontjából is vizsgálja, az elméleti és leíró részművek tárgyalásakor pedig saját kutatásai alapján, magyar nyelvi anyagon mutat be fontos kérdéseket.

Annak a nyelvészlelet- és módszerbeli fordulatnak a lényegét és jelentőségét, amelyet a kognitív nyelvészet jelent, Tolcsvai Nagy mindjárt a bevezetés elején összegzi. Ezt mindenképp érdemes itt is idézni: „A nyelvről folyó tudományos diskurzus az ezredfordulón olyan szakaszba lépett, amelyben a nyelv a beszélőkhöz és művelői beszédcselekvéseikhez viszonyul, s nem pusztán elvont rendszer vagy beprogramozott algoritmikus szisztéma. A beszélő ember immár – ismét – nem struktúra és nem egy genetikai mutáció gépszerűen működő mentális eredménye, hanem az, ami, közösségben élő alkotó szellem, fizikai, biológiai és pszichológiai lehetőségeivel és korlátaival, környezetével kölcsönhatásban. A nyelvnek a humanitásba, az emberi közegbe visszahelyezése történik itt, szigorú, de a dolgot magát előtérbe helyező tudományos keretben, amelynek során a megismerő, cselekvő ember és az emberi közösség alkotó tényezői kerülnek viszonyba a nyelvi rendszerrel” (9).

A *nyelvi rendszer és a nyelvhasználat kognitív alapjai* című, első fejezet (13–25) célja a legtágabb megismerési és kommunikációs közeg bemutatása. E témakörön belül a szerző először nyelv és tudás viszonyát tárgyalja, bemutatva, hogy a nyelv „leglényegibb jellemzője az, hogy tudás, az emberi tudás része, egyik legfontosabb formája és egyúttal megjelenítője, ezért indokolt a nyelvet mint tudást közelebről szemügyre venni” (17). Pontosan ezt a feladatot hajtja végre a kognitív nyelvészet (a megismerésnyelvészet), amikor a nyelvet a megismerés és a tudás felől közelíti meg, és a nyelv legfőbb funkciójának a jelentések megformálását, hozzáférhetővé tételét és megértését tartja. Továbbmenve Tolcsvai Nagy rámutat arra is, hogy a nyelv nem egyszerűen csak tudás, hanem „pontosabban és árnyaltabban megismerés és cselekvés” (17). A fejezet második része az emberi kommunikáció legfőbb általános jellemzőit tárgyalja. Tolcsvai Nagy a – dinamikus, interszjektív – nyelvi interakció keretként a közös figyelemirányítás háromszögű (triadikus) rendszerét írja le,

amely a mindenkori beszélő, a hallgató és beszédük tárgya között létrejön. Kitér arra a tényre is, hogy a nyelvi esemény emellett, hogy figyelmi jelenet, egyben referenciális jelenet is.

A második, a kognitív nyelvészet általános elméleti alapjait bemutató fejezetben (27–88) a szerző először is áttekinti azt a tudományos, illetve kulturális diszkurzív közeget, „amelyben a 20. század során, különösen az 1950-es évektől a megismerés kérdései általában, a megismerő ember perspektíváltága vagy éppen számítógépszerű működése a kutatás középpontjába” kerültek (27), majd részletezi a kognitív nyelvészet irányzatának a legfontosabb elméleti tételeit. Megjegyzendő, hogy az itteni megközelítésében a kognitív nyelvészet csak a korábban holistának nevezett iránnyal azonos, tehát nem foglalja magában az úgynevezett modularista vagy más mentalista irányzatokat; ugyanakkor a kognitív nyelvészet terminust Tolcsvai Nagy az idesorolható elméletek mindegyikére alkalmazza, függetlenül attól, hogy az irányzat teoretikusai milyen néven dolgozták ki modelljüket (l. például Langacker kognitív grammatikája, Lakoff kognitív szemantikája stb.). A fejezetben a következő, a kognitív nyelvészet alapjainak bemutatása szempontjából valóban kiemelten releváns témák és kérdések szerepelnek: a kognitív nyelvészet tágabb és szűkebb, azaz nyelvészeti tudományos közege, előzményei, a kognitív szemlélet eredete, a tudományfilozófiai alapok, a nyelvtudomány-történeti háttér, a kognitív pszichológia, a kognitív tudomány, biológiai és kulturális evolúciós elméletek, a kognitív nyelvészet elméleti kerete, módszertani elvei, a nyelvészajátítás, a megismerés és a nyelv kapcsolata (a tér és az idő megismerése és nyelvi leképezése), tapasztalat és reprezentáció összefüggése (képiség, embodiment: testben létezés). A recenzensnek itt meg kell jegyeznie, hogy egyes résztémák ebben a fejezetben jelentőségükhöz mérten – lásd *A kognitív nyelvészet előzményei* és a *Honnan ered a kognitív szemlélet?* című alfejezeteket – túlságosan tömörítve, túl röviden jelennek meg, így ezek esetében hiányérzete lehet majd annak az olvasónak, aki e bevezetésből kívánna elmélyültebben megismerkedni a kognitív nyelvészet minden egyes vonatkozásával. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy az előzmények, az eredet kérdései másutt (!), részletesebben szóba kerülnek; például a nyelvtudomány-történeti háttér felvázolásakor kitér arra is a bemutatás, hogy „a kognitív nyelvészet folytatta és még jelentősebbé tette a generatív grammatika egyik fontos tételét, a mentalizmust, vagyis azt a belátást, hogy a nyelv tudás, működése mentális folyamatok eredménye” (42); Lotz János, Karácsony Sándor, Mészöly Gedeon és Zsilka János munkásságának egyes elemeit kiemelve pedig arra, hogy „a kognitív nyelvészet egyes elveinek előzményeként több fontos kutatási eredményt lehet számon tartani” (43) a magyar nyelvtudományban is; stb. – E nem különösebben jelentős, rész-, illetve szerkezeti kérdéseket érintő felvetéseknél sokkal fontosabbnak tartom azonban azt leszögezni, hogy a fejezet hatékonyan betölti funkcióját, hiszen világos, lényeglátó összefoglalást ad a kognitív nyelvészet legjelentősebb, leginkább specifikus elméleti és módszertani elveiről, tételeiről. Különösen kiemelkedő e tekintetben a *Tudományfilozófiai alapok*, *A kognitív nyelvészet elméleti kerete* és a *Módszertani elvek* című alfejezet (29–40; 50–60; 60–3).

A harmadik, *A kognitív nyelvészet elméleti kidolgozásai* című fejezet (89–112) a következő modellek összefoglalását adja: a Langacker-féle kognitív nyelvtan, Talmy kognitív szemantikája, Lakoff tapasztalati realizmusa, a mentális terek Fauconnier-féle elmélete és a konstrukciós nyelvtan. Azt, hogy miért éppen ezt az öt modellt emelte ki, Tolcsvai Nagy a következőképpen indokolja: ezek „meghatározóak a teljes paradigma kialakulásában, az elméleti kérdések fölvetésében és megválaszolásában, a mára kiterjedt empirikus leíró munkák megalkotásában” (89). Hadd jegyezzem meg itt, hogy a szerzőnek ezt az érvelését a nemzetközi szakirodalom hasonló jellegű, átfogó igényű kognitív nyelvészeti bevezetéseivel való összevetés is igazolja (l. pl. Geeraerts ed. 2006; Evans–Green 2006; Wildgen 2008), az itt ismertetett munkában tárgyalt modellek ezekben is középponti helyet foglalnak el. Az öt elmélet bemutatásakor e fejezetben Tolcsvai Nagy a legáltalánosabb és a legfontosabb elemeket emeli ki, egyes fontos részterületek bemutatására a további fejezetekben kerül sor.

A negyedik, *Kognitív tényezők a nyelvben* című fejezet (113–68) azokat az általános kognitív műveleteket, megismerési módokat tárgyalja, amelyek közvetlenül szerepet játszanak a nyelvi szerkezetek létrehozásában és megértésében. Az elsőként bemutatott művelet a kategorizáció, amelyet a klasszikus felfogással szemben a kognitív nyelvészet másként lát, újraértelmez: az a priori elvek, illetve a szükséges és elégséges feltételek, az igen-nem döntések helyett „tapasztalati alapú”-ként, a prototípuselvet és a családi hasonlóság elvét alkalmazva modellál. A kategorizáció után a konstruálás műveletét értelmezi, részletezi a fejezet, a következő konstruálási tényezők és módok bemutatásá-

val: a figyelem: a figyelem irányulása, az előtér és háttér megoszlása, a feltűnőség, a perspektívaltság, a nézőpont; a fogalmi szerkezet szerveződése: séma, tartomány, keret, szerkezet és művelet; a gyakoriság, a begyakorlottság, a konvencionáltság; a használati esemény (a nyelvi interakció), séma és megvalósulás viszonya, episztemikus lehorgonyzás, szubjektívizáció és objektívizáció.

Már egy rendszerbe elhelyezve a különböző területek elméleti kidolgozásait a kognitív nyelvészet bemutatását *A grammatika szerveződése* címet viselő, ötödik fejezet (169–312) folytatja. E fejezetre vonatkozóan célját és módszerét így jellemzi a szerző: „A bemutatás nem célozhatja egy »teljes« grammatika itteni kidolgozását, inkább fontos területeket emel ki és részletez. A problémaközpontúság ezekben az egyszerre elméleti és leíró fejezetekben is érvényesül, elsősorban a magyar nyelv egyes kategóriáinak problémáira, kognitív leírásuk kérdéseire és a leírás eredményének újdonságaira összpontosítva” (169). Mivel a kognitív nyelvészet szerint „a jelentés elsődleges a formához, a struktúrához képest vagy legalább egyenrangú azzal” (55), illetve „a nyelvtan egyszerűen a szemantikai tartalom strukturálása és szimbolizációja (Langacker 1987: 19)” (56), természetesen Tolcsvai Nagy is, amikor a grammatika szerveződését mutatja be, a jelentésből indul ki, azaz a fejezetben „főképp különböző elvontságú és összetettségu **jelentésszerkezetekről és az azokat reprezentáló szimbolikus szerkezetekről** van szó” (169; – a kiemelés tőlem: P. J.). Konkrétabban a következő fő kérdésekre keres választ: Melyek a jelentésnek azok az alapvető szerkezeti és műveleti jellemzői, amelyek a morfológiai és szintaktikai szimbolikus szerkezetek beszélői létrehozásában jelentős szerepet játszanak? Egy jelentésszerkezet milyen szemantikai és más (fonológiai, morfoszintaktikai és pragmatikai) tényezők révén kapcsolódik össze más szerkezettel? Melyek a grammatikai kategóriák fogalmi, konstruálási és grammatikai jellemzői? Mennyiben érvényesül a kreatív, helyzet szerinti problémamegoldás és a begyakorolt konvencionális nyelvi tudás a szerkezetekben? Az egyes alfejezetek olyan, a kisebb nyelvi elemektől a nagyobbak felé haladó esettanulmányok, amelyek példát adnak a kognitív nyelvészet általános és nyelvspecifikus magyar kérdéseinek a kidolgozásához is. A következő részművelet veszi sorra itt Tolcsvai Nagy az egyes grammatikai, azaz szimbolikus struktúrák (szófajok, grammatikai elemek) jelentésszerkezetét vizsgálva: (1) a jelentés; a dolog nyelvi leképezése, a főnév jelentésszerkezete; az idő nélküli viszonyfogalmak nyelvi kifejezése (az *-n/-on/-en/-ön* és a *-ban/-ben* határozóragok jelentésszerkezete); (2) a jelentésváltozás; (3) a metafora; (4) a fogalmi integráció (a *blend*); (5) a poliszémia; (6) a referenciapont-szerkezet; a bemutatott szerkezetek összekapcsolódásának eredményeképpen létrejövő nagyobb szerkezeteket bemutatva pedig a következőket: (7) a kompozitumszerkezet; (8) az erődinamika; (9) az egyszerű mondat; (10) az alany; (11) a topik; (12) a „szerkezeti fókusz”.

A Konstruálás szövegszinten: a stílus és az irodalom kognitív nyelvésze című, hatodik fejezet (313–49) a használatalapúság elvének megfelelően a nyelvi szerkezetek természetes közegeiben, azaz a szövegben és az annak kontextust adó megértett beszédhelyzetben analizálja és mutatja be a nyelvi variabilitás, a rendszerszintű funkcionális változatosság, a konstruálás, az emergens alkotás működését és jelentőségét. A stílus kötetbeli tárgyalásának indokoltságát, szükségességét Tolcsvai Nagy maga így foglalja össze: „A kognitív nyelvészet használati alapú nyelvléírás, amely a funkciókra összpontosít, rendszer és használat, jelentés és szerkezet összefüggéseiben, a nyelvi interakció résztvevőinek dinamikus jelentésképzését vizsgálva, ezért a stílus, a megformáltságból eredő szövegértelem leírása része a kognitív nyelvészetnek” (313). A stílus (általánosabb) kérdéskörét vizsgálva a következő fogalmakat, részterületeket tárgyalja: a nyelvi potenciál és a stílus; a főnév, az ige és a metafora stíluspotenciálja; az alakzatok kognitív nyelvészeti megalapozása; a transzműtáció jelentéstana; a kompozitumszerkezet és a mondat stíluspotenciálja; a stílus szerkezet. A szépirodalom (sajátos) stílusáról, illetve ennek vizsgálati lehetőségeiről szólva az irodalomértelmezés és a kognitív nyelvészet viszonyának rövid vázolója után néhány megközelítési lehetőséget, a kognitív stílusztikai vizsgálatok szempontjából tanulságos, jól hasznosítható módszert mutat be a fejezet: elsőként az *Egy névutó poétikája* című alfejezetben Nemes Nagy Ágnes Között című versének elemzésével, ezután a metaforának az irodalomban való szerepét vizsgálva (József Attila Ősz [Tar ágak-bogak rácsai között] című versének elemzése alapján); végül a mondat egy specifikus, Kosztolányi-szövegekben megjelenő megvalósulását analizálja.

Ahogy az a hetedik, *Nyelvpedagógia és kognitív nyelvészet* című fejezet (351–6) bevezetésében Tolcsvai Nagy is kiemeli, „az anyanyelvoktatás és a nyelvoktatás kiemelkedő jelentőségű képzési terület egy társadalom, egy kultúra működésében. Ezért e pedagógiai terület művelési módja sok tekintetben meghatározza egy közösség jelen idejű és jövőbeli kulturális, gazdasági teljesítmé-

nyét, megmaradásának esélyét és életminőségét” (351). Ebből következően mindenképpen indokolt volt a szerző részéről annak szemügyre vétele, hogy a kognitív nyelvészet milyen perspektívákat kínál a nyelvpedagógia és különösképpen az anyanyelv-pedagógia számára. Tolcsvai Nagy két alapvető kérdést emel ki ezen a területen: hogyan lehet a legfrissebb és megbízható kutatási eredményeket alkalmazni a közoktatásban; illetve hogyan lehet a tárgyiasított, tehát a tanulók közvetlen tapasztalatától eltávolított tudományos nyelvtani ismereteket összekapcsolni a tanulók tapasztalataival és korosztályi befogadóképességükkel? A kognitív nyelvészetnek a nyelvre és a jelentésre vonatkozó legáltalánosabb, fent ismertetett alapelveinek megfelelően (mindenekelőtt arra gondolok, hogy ez a modell a nyelv legfőbb funkciójának a jelentések megformálását, hozzáférhetővé tételét és megértését tartja) Tolcsvai Nagy Gábor a témát abból a szempontból vizsgálja, hogy miképpen jelenhet (jelenjen) meg a jelentés az anyanyelvoktatásban. Először két alapfeltételt fogalmaz meg: a jelentésen állandó, folyamatos bevonását a tananyagba, illetve az adott korosztály (nyelvi) gyakorlati tudására való építkezést. Ezután számos meggyőző példát sorol arra, hogyan lehet egyszerre tudományos (tudományosan autentikus) és pedagógiailag indokolható eljárásokkal, összefüggésében megismertetni a diákokat a nyelv szemantikai, funkcionáló jellegével és a grammatika rendszerével.

A kötet utolsó, nyolcadik, összegző célú fejezete (357–9) rövid összefoglalást ad a kognitív nyelvészet legfőbb jellemzőiről. Tolcsvai Nagy a (kognitív nyelvészet diszkurzív, dinamikus jellege mellett is) lényegileg „rögzített”-nek tekinthető, tisztázott elvek, eredmények kiemelése mellett itt is felhívja a figyelmet arra, hogy egy alakulásban, fejlődésben lévő irányzatról van szó, amelynek „művelői csak most teljesítik ki ennek az elméletnek a leíró potenciálját, az egyes nyelvekben korábban figyelmen kívül hagyott vagy kevésbé kidolgozott területek részletes vizsgálatával, visszahatva az elméletre és módszertanra” (359).

A kötetet gazdag, a kognitív nyelvészeti szakirodalommal ismerkedni kívánók számára jól hasznosítható irodalomjegyzék (361–79), illetve hasonlóképpen igen hasznos fogalomtár (381–6) és tárgymutató (387–392) zárja. Mindezekhez rögtön hadd fűzzek egy javaslatot: a reménybeli újabb kiadást célszerű lenne kiegészíteni egy névmutatóval.

A fejezetek rövid ismertetése után néhány összegző megjegyzés. A kötet az Osiris **tankönyv**-sorozatában jelent meg, de bizonyon állítható, hogy nemcsak tankönyvként, hanem a felsőoktatás mellett más területeken is kiválóan hasznosítható. Mindenekelőtt természetesen a nyelvészeti kutatómunkával összefüggő különböző aspektusokra gondolhatunk itt: így egyebek mellett arra, hogy sok szempontból biztos elméleti háttérrel, alapokat adhat e munka kognitív nyelvészeti vizsgálatok számára. Ugyanakkor bizonyos területeken a felvetett nyitott kérdések vagy a kevésbé kifejtett részek inspirálóak lehetnek a további kidolgozások szempontjából. A kötet kifejezetten, sőt igen szigorúan tudományos karaktere és elméleti-alapozó jellege miatt meglepő lehet, ha azt mondom, hogy e funkciók mellett akár ismeretterjesztő, tudomány-népszerűsítő szerepe is lehet e könyvnek. Miért állítható mégis ez? Bár igaz, hogy egyes részek az átlagolvasó részéről valóban nem kis szellemi erőfeszítést igényelnek, sőt nemegyszer komolyabb nyelvészeti előismeretek is szükségesek a megértéshez, ugyanakkor mégis számos esetben a rácsodálkozás, felfedezés öröme, azaz igényes „szellemi kaland”-ot adhat a munka a nyelv iránt elmélyültebben érdeklődő olvasónak; egyes részei mindenképpen és könnyebben elérhetően (például a metaforáról szóló rész), még akkor is, ha éppen nem nyelvész ez az olvasó. A megértést, az összefüggések átlátását egyébként igen nagy mértékben segíti a könyv nagyobb és kisebb egységeiben egyaránt érvényesülő erőteljes és igen logikus tagolás, az előre- és visszautalások rendszere, a számos ábra és szemléletes példa. Mindezek a könyv egyéb itt említendő vonásai – például az egyértelmű, világos stílus, a terjedelmet tekintve tömörnek mondható, mégis megfelelően részletező kifejtés – mellett nagymértékben hozzájárulhatnak ahhoz, hogy tankönyvként vagy más céllal maximálisan hatékonyan használható legyen a kötet.

Fontos jellemzőként kell megemlíteni a munka diszkurzív jellegét is: a szerző a kognitív nyelvészet különböző releváns változatait, modelljeit mutatja be – rendkívül gazdag szakirodalom alapján –, objektíven, leíró, ugyanakkor megfelelően reflektív módon. A reflektív jelleg egyik példajaként kiemelhető, hogy az egyes módszertanok ismertetésekor mint lényeges szempont kap szerepet azok potenciálja a magyar nyelv specifikus rendszerének a leírására.

A munka erényei közül mindenképp kiemelendő az is, hogy a példászerű fogalmi pontosság és a módszertani feszegetés szerencsésen ötvöződik a kreativitással, ez utóbbi vonás leginkább az invenciózus elemzésekben szembetűnő.

Tolcsvai Nagy Gábor színvonalas, részletesen kidolgozott bemutatását érdemes elhelyezni a hasonló jellegű munkák sorában is. A nemzetközi nyelvészetben az első kísérletek után (l. pl. Schwarz 1992) az utóbbi évtizedben sorra jelentek meg a kognitív nyelvészet szintetizáló igényű bemutatásai (pl. Evans–Green 2006; Geeraerts [ed.] 2006). Magyar nyelven 2010-ben jelent meg az első hasonló jellegű munka, Kövecses Zoltán és Benczes Réka (2010) *Kognitív nyelvészet* című kötete. Azt mondhatjuk tehát, és ezt is mindenképp hangsúlyozni kell, hogy a magyar nyelvtudomány ezen a téren is „szinkronban” van, lépést tart a nemzetközi nyelvészet folyamataival.

Bár erre már korábban is utaltam, de befejezésül is hadd hangsúlyozzam újra azt a tényt, hogy a kognitív nyelvészet dinamikus, folyamatosan fejlődő diskurzus, egyre szélesedő, gazdagodó folyamat. E minden jel szerint nagy jövő előtt álló nyelvészeti paradigma magyarországi fejlődésében bizonyosan meghatározó szerepe lesz e könyvnek és – mint ahogyan a kognitív szemlélet hazai magalapozásában és eddigi útjában is – szerzőjének. Ehhez a kötet értékei alapján joggal hozzá lehet azt is tenni, hogy az e szintézisben foglaltak színvonala és jelentősége, általánosságban, azaz a nemzetközi nyelvészet szempontjából is hasznosítható értékei, illetve speciálisan a magyar nyelvet új szempontokból leíró meglátásai, elemzései miatt, továbbá a hazai nyelvtudomány eredményeinek demonstrálása céljából is igen hasznos lenne idegen nyelven, elsősorban angolul is publikálni.

SZAKIRODALOM

- Evans, Vyvyan – Green, Melanie 2006. *Cognitive linguistics. An introduction*. Edinburgh UP, Edinburgh.
 Geeraerts, Dirk (ed.) 2006. *Cognitive linguistics: basic readings*. Mouton de Gruyter, Berlin, New York.
 Kövecses Zoltán – Benczes Réka 2010. *Kognitív nyelvészet*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
 Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of cognitive grammar*. Vol. 1. Stanford UP, Stanford.
 Schwarz, Monika 1992. *Einführung in die Kognitive Linguistik*. Francke, Tübingen.
 Wildgen, Wolfgang 2008. *Kognitive Grammatik: klassische Paradigmen und neue Perspektiven*. Walter de Gruyter, Berlin.

Pethő József
 főiskolai tanár
 Nyíregyházi Főiskola

Sólyom Réka: A mai magyar neologizmusok szemantikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014. Nyelvtudományi Értekezések 165. sz. 126 lap

A jelen könyv, a nagy hagyományú nyelvészeti sorozat újabb kötete, szaktudományos és hétköznapi értelemben is aktuális témával ismerteti meg az olvasót: neologizmusokat dolgoz fel, összetett, több szempontú megközelítésben, középpontba állítva a jelentéstani kérdéseket, összefüggéseket, folyamatokat. Ez utóbbi, vagyis kiemelten a szemantikai megközelítés előtérbe állítása a munka legfőbb újdonsága és értéke. A szemantikai szempont megjelent már Sólyom Réka korábbi tanulmányaiban is, de 2012-ben megvédett doktori dolgozatának immár központi témája volt. Az értekezés átdolgozott, könyvvé fejlesztett változatában, amely jelentős kérdőíves anyag feldolgozását is magában foglalja, a neologizmusok szemantikai szerkezetein kívül megismerhetjük a neologizmusalkotás és -befogadás mentális folyamatait.

A témaválasztás és a feldolgozás a nyelvhasználat egésze felől is jelentős tudományos értékkel bír. A mai magyar szókincs nagyságában, a szókészletben, a mindennapi beszélt nyelvben és a szaknyelvekben egyaránt olyan változások mennek végbe az utóbbi évtizedekben, különösen a rendszerváltoztatás óta, hogy joggal beszélhetünk akár jelenkori nyelvújításról is. A változások legmarkánsabb, mindenki által érzékelhető területe a szókincs bővülése, az új átvételű és a belső keletkezésű neologizmusok mennyiségi növekedése. E folyamat tendenciáit is érinti Sólyom Réka munkája: egyrészt a háttérül szolgáló fogalomtörténeti áttekintésben, amelynek során az ókortól a 21. századig történeti szempontból foglalkozik a neologizmus definiálásával, rámutatva az egyes meghatározások ellentmondásaira, hiányosságaira is; másrészt a nyelvhasználatot dinamikusan bemutató esettanulmányokban, amelyekben sorra-rendre kitér általános tendenciákra is.